

เสียงอดีตสร้างจินตนาการภาพโบราณ เล่นเพลงอยุธยาที่หน้าวัดพระราม

สุกรี เจริญสุข

พมได้รับทุนวิจัยจากสภารวิจัยแห่งชาติ ภายใต้นโยบายของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เพื่อค้นหาร่องรอยเพลงเก่าของชุมชนในพื้นที่ต่างๆ แล้วนำมาเรียบเรียงเสียงประสานใหม่ โดยใช้วงไทยซิมโฟนีออเคสตรา (Thai Symphony Orchestra) โดยมีนักดนตรีรุ่นใหม่ที่มีความตั้งใจอยากจะทำ “เสียงดนตรีโบราณ” กับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างไร เสียงดนตรีโบราณจะส่งความรู้สึกให้แก่คนในสังคมได้อย่างไร เมื่อได้เสียงดนตรีแล้วจะสามารถจินตนาการบ้านเมืองในสมัยก่อนว่ามีบรรยากาศเป็นอย่างไร

ปี พ.ศ.2564 นี้ จะมีโอกาสศึกษาและนำวงไทย

ซิมโฟนีออเคสตราไปแสดงได้ 7 เมือง โดยเริ่มที่เมืองอยุธยา กระบี่ เลย ขอนแก่น สุราษฎร์ธานี ลำปาง และเชียงใหม่ ในแต่ละเมืองก็มีเพลงของท้องถิ่นเพลงประจำเมืองที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ ได้เดินทางไปบันทึกเสียงเพลงเก่าของแต่ละท้องถิ่นเอาไว้ก่อน แล้วนำมาถอดทำนองเพลงออกแล้ว จึงค่อยนำเพลงไปเรียบเรียงเสียงใหม่สำหรับวงซิมโฟนีออเคสตราอีกทอดหนึ่ง

เสียงเก่าหรือเสียงดั้งเดิมนั้น อาจอยู่ในรูปแบบของวงดนตรีพื้นบ้าน อยู่ในวงดนตรีไทย อยู่กับนักร้อง หรืออยู่กับนักดนตรีดั้งเดิมที่ชาวบ้านเก็บรักษาเพลงเอาไว้ สืบทอดกันมายาวนาน อย่างน้อยพอมือหลักฐานเค้าโครงอยู่บ้าง บางเพลงบันทึกไว้อยู่ในแผ่นเสียงเก่า บางเพลงก็ปรากฏอยู่ในเอกสารของฝรั่งที่เขียนเป็นโน้ตเพลงสากลไว้ เมื่อรวมกันแล้วทำให้รู้ร่องรอยเพลงเก่าว่ามีเสียงเป็นอย่างไร บางเพลงออกลูกออกหลานกลายเป็นเครื่องดนตรี บางเพลงมีบทบาทกับเพลงในสมัยต่อๆ มา แม้สังคมจะเปลี่ยนแปลง แต่เพลงยังอยู่ในหัวใจของทุกคน

การเรียบเรียงเสียงขึ้นใหม่นั้นเป็นจินตนาการใหม่

Section: อาทิตย์สุขสรรค์/อาทิตย์สุขสรรค์**วันที่:** อาทิตย์ 31 มกราคม 2564**ปีที่:** 44**ฉบับที่:** 15666**หน้า:** 15(กลาง)**Col.Inch:** 119.59 **Ad Value:** 131,549**PRValue (x3):** 394,647**ศิลปะ:** ชาว-ดำ**คอลัมน์:** อาศรมมิวสิก: เสียงอดีตสร้างจินตนาการภาพโบราณ เล่นเพลงอยุธยาที่หน้าวัดพระราม

เป็นนวัตกรรมที่น่าติดตามรับใช้ปัจจุบัน อาศัยความรู้ความสามารถแล้วตีความเสียงออกมาใหม่ ถ่ายทอดผ่านเครื่องดนตรีสากล โดยมีนักดนตรีที่ฝึกซ้อมแบบอาชีพ ซึ่งใช้ว่าเป็นคำตอบที่ถูกต้องหรือเป็นคำตอบที่ชัดเจน แต่ก็ยังเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถจินตนาการเสียงดนตรีที่ออกมาได้ เพราะการตีความด้วยเสียงดนตรีนั้นไม่ผิดและไม่ถูก แต่เป็นเพราะว่าผู้ฟังจะชอบหรือไม่ชอบเท่านั้น

ที่สำคัญคือได้รักษาเพลงเก่าเอาไว้ ได้ยึดอายุเพลงเก่าให้ยืดยาวออกไป เมื่อเพลงมีชีวิตอยู่ได้แล้วคนรุ่นต่อๆ ไปจะถ่ายทอดทำนองเพลงออกไปอีก ไม่ว่าในอารมณ์ใดๆ วิธีแบบนี้ก็สามารถทำได้ทั้งสิ้นในการค้นหาเพลงเก่า เมื่อได้พบแล้ว ก็เอามาเล่นให้ฟัง แลกเปลี่ยนความรู้สึกผ่านเพลงเก่า

สำหรับการเปิดตัวแสดงครั้งแรก **จงใจในวัน** ที่ 12 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2564 เวลา 17.00-18.30 น. โดยเลือกบทเพลงสมัยอยุธยา ซึ่งรู้จักชื่อเพลงเก่า

เพลงไทยเดิม เพลงโบราณ หรือเพลงสยาม แสดงที่วัดพระรามใจกลางกรุงศรีอยุธยา (เมืองเก่า) มีศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์ เป็นประธานเปิดการแสดง จัดบรรเลงโดยวงไทยซิมโฟนีออเคสตรา (Thai Symphony Orchestra) อาศัยเสียงธรรมชาติ (Acoustic) ควบคุมวงโดย พันเอก ประทีป สุพรรณโรจน์ สถานที่เลือกหน้าวัดพระราม พื้นที่กลางแจ้ง อาศัยโบราณสถานเป็นกำแพงเสียง ใช้ความเว้งว่างให้สามารถจินตนาการตามเสียงเพลง ห้อมล้อมด้วยเจดีย์วัดโบราณ ในยามแดดร่มลมตกเพื่อปลุกวิญญาณของชาวกรุงศรีอยุธยาให้มานั่งฟังเพลงร่วมกัน นั่งกันห่างๆ ตรงกลางเป็นชาวกรุงเก่านั่งขวาง เพื่อคอยป้องกันโรคโควิดให้ด้วย

อยุธยาเมืองเก่าเป็นเมืองท่า เป็นเมืองค้าขาย เป็นเมืองเศรษฐกิจ มีการแลกเปลี่ยนสินค้ากับนานาชาติ มีหลักฐานบอกว่า กรุงศรีอยุธยามีคนนานาชาติ 43 เชื้อชาติ มีภาษาที่ใช้พูดสื่อสารกัน 20 ภาษา ขณะเดียวกัน ดนตรี เพลง ก็เข้ามาพร้อมกับผู้คน เมื่อมีชนชาติต่างๆ ที่หลากหลาย บทเพลงในอยุธยาจึงมีหลากหลาย

สำหรับรายการเพลงที่เลือกมาแสดงนั้นเนื่องจากเพลงเก่ามีทำนองสั้นๆ เล่นเวียนไปเวียนมาอาศัยการเปลี่ยนเนื้อร้องทำให้เพลงยาวขึ้น เมื่อนำมาเรียบเรียงใหม่จึงเอาทำนองหลายๆ เพลงมาต่อกันให้เป็นเพลงดับ จึงเป็นดับเพลง เริ่มจากเพลงดับโบราณ ประกอบด้วย เพลงพัดชา เป็นเพลงใหม่โรงบรรเลงในพระราชพิธีคล้องช้าง (กล่อมช้าง) ไหว้ครุมวย ไหว้ครุหมอนโอราชาตรี และเป็นเพลงสำคัญที่พระอภัยมณีเป่าปี่ให้พราหมณ์ฟัง ขณะเดียวกันก็เป็นการบวงสรวงพระไท่ที่เนินทราย สุนทรภู่นั้นเป็น

ศิษย์ของครุมีแขก (พระประดิษฐไพเราะ) ซึ่งเป็นครูดนตรีคนสำคัญในยุคต้นรัตนโกสินทร์ ครุมีแขกเป็นผู้ที่รวบรวมเพลงไทยของกรุงเก่าไว้ และครุมีแขกคนนี้แหละที่เป็นพระอภัยมณีตัวจริง บทร้องเพลงพัดชา “ในเพลงปี่ว่าสามที่พราหมณ์เอ๋ย ยังไม่เคยชมชิตพิสมัย”

ต่อด้วยเพลงแขกบรเทศ เชื่อว่าเป็นเพลงต้นโปรตุเกสหรือเพลงต้นวรเชษฐ น่าจะเป็นเพลงสำหรับพระเชษฐาธิราช เมื่อพวกโปรตุเกสนำเครื่องราชบรรณาการไปถวายเมื่อ พ.ศ.2055 ประกอบด้วย ลี้อเกาะทำด้วยผ้าขาดินสีแดงเลือดหมู หอกโล่ หมวกเหล็กตกแต่งอย่างงดงาม ปืน และกระสุนดินดำ ต่อด้วยเพลงคำหอม ซึ่งปรากฏในหนังสือประวัติศาสตร์ดนตรีฝรั่ง (History of Anthology of Music) เพลงสุดใจและเพลงสายสมร อยู่ในบันทึกของบาทหลวงฝรั่งเศสและในจดหมายเหตุลาถูแบร์ก็นำมาบรรเลงให้เพลงมีชีวิตใหม่ ทั้ง 2 เพลงเป็นร้องที่มีเนื้อร้องกำกับอยู่ในต้นฉบับเดิม

เพลงดับชุดที่สอง เป็นกลุ่มเพลงฝรั่ง มีเพลงฝรั่งรำเท้า ซึ่งเป็นระบำยกเท้าสูง เพลงวิลันดา (ฮอลันดา) เพลงยี่เอี่ยม (Hymn) เป็นเพลงสวดงานแต่งงานในโบสถ์ที่บ้านราชทูตวิชาเยนทร์ ซึ่งที่นั่นมีเสียงร้องโอเปร่าและเสียงไวโอลิน เพลงพันคู่ฝรั่ง เพลงยี่ดื้อต้อนรับชาวสยาม (Entree des Siamois) เพลงเสียงของชาวสยาม (e air des Siamois) เป็นเพลงที่นักดนตรีของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ได้ประพันธ์ขึ้นเพื่อต้อนรับคณะราชทูตโกษาปาน แสดงระหว่างเสวยพระกระยาหาร (เที่ยง) แสดงครั้งแรกเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ.2229 ที่กรุงปารีส

เพลงดับชุดที่สาม เพลงโยสลัมและเครือญาติ โยสลัมเป็นเพลงที่ชาวโปรตุเกสนำเข้ามาในสมัยอยุธยา เพลงโยสลัม (Junk Ceylon) เพลงโยสลัมได้ออกลูกออกหลานอีกมากมาย อาทิ ยวนย่าเหล ตามองตาใกล้เข้าไปอีกนิด เกลียดห้องเบอร์ 5 น้ำตาโนรา นางใจ ความรักเจ้าชา เป็นต้น ซึ่งทำให้ชีวิตของเพลงโยสลัมอยู่ยี่ดิยีนยามมาถึงปัจจุบันนี้ ทำนองเพลงโยสลัมได้แพร่ขยายทำให้เพลงยังไม่ตาย

เพลงดับชุดแขกเปอร์เซีย เพลงกลุ่มนี้ อาทิ เพลงแขกเชิญเจ้า แขกเจ้าเซ็น สระหม่า แขกสายบุญหลั่นชกมวย ตะเข้น เจ้าเซ็น กรณีแขกเจ้าเซ็นหมายถึง ฮูเซ็น บินอาลี หัวหน้าแขกมุสลิมนิกายชีอะห์ ได้เข้ามาทำการค้าและเข้ามาเผยแผ่ศาสนาในสมัยอยุธยา พิธีเต็นเจ้าเซ็น (แห่เจ้าเซ็นมะหะหะ) การแห่ศพเจ้าเซ็น ซึ่งเป็นหลานของพระศาสดา (นบีมุฮัมมัด) ถูกสังหารที่เมืองคาร์บาลา (Karbala) ในอิรัก เพราะเป็นมุสลิมต่างนิกายขัดแย้งกันเอง การทำพิธีแห่ศพเจ้าเซ็นหัวหน้านิกายชีอะห์ มีเพลงแขกเจ้าเซ็นและแขกเชิญเจ้าร่วมอยู่ในพิธี

เพลงคางคาวกิ้งกล้วย เดี่ยวขลุ่ยโดย ธนิสร์ ศรีกลิ่นดี ศิลปินแห่งชาติ เป็นทำนองเพลงเก่า (อยุธยา) ใช้บรรเลงคันทนาละคร (นอก) เพื่อให้ตัวละครเข้าฉากไปเปลี่ยนเครื่องแต่งตัว ละครนอกแสดงอยู่นอกวัง เล่นโดยใช้ผู้ชายล้วน ส่วนละครใน (วัง) เล่นโดยผู้หญิงล้วน การที่นักดนตรีต้องเล่นคันทนารากก็เลือกเพลงสนุกๆ เพื่อสร้างความสนใจให้แก่ผู้ชม โดยนักดนตรีผู้นำวงมีหน้าที่ทำเพลง เมื่อถูกถามว่าเพลงที่เล่นชื่อเพลงอะไร หัวหน้านักดนตรีก็ตอบว่า “ลิงถอกกระดอเลื้อย” อาจตอบเพราะไม่มีชื่อเพลงจริง มุตโตเอา (ข้าฯ ข้าฯ) ตอบด้วยอารมณ์สนุกสนาน เมื่อเพลงเล่นสนุกก็กลายเป็นที่นิยม นักดนตรีที่ชอบก็จำเพลงไปเล่นต่อ จนกลายเป็นเพลงยอดฮิต

ครูบุญงค์ เกตุคง ศิลปินแห่งชาติ ซึ่งเป็นนักระนาดเอกมือฉกาจ เป็นคนเล่าเรื่องถึงความเป็นมาของชื่อเพลง ต่อมาเมื่อวงฟองน้ำ ซึ่งนำโดยครูบุญงค์ เกตุคง และอาจารย์บุรุษ แกสตัน ได้บันทึกเสียงตั้งชื่อเพลงว่า “ลิงกับเลื้อย” ดูเหมือนว่าชื่อเพลงจะไม่สุภาพพอ จึงเรียกชื่อเสียใหม่ว่า คางคาวกิ้งกล้วย เป็นเพลงยอดนิยม

เพลงสุดท้าย จินแจ้ใจโย เดี่ยวซิม โดย **ครูแก่ง (นิริ ศรีสว่าง)** เป็นเพลงดับจากเรื่องสามก๊ก สมัยรัชกาลที่ 6 ใช้เล่นตอนที่ขงเบ้งทำอุบายขึ้นไปตีซิมบนกำแพงเมือง เพื่อลวงล่อให้ข้าศึกหลงผิด โดยเล่นเพลงจีนซิมเล็กต่อยด้วยเพลงจีนแจ้ใจโย เพลงนี้อยู่ในเพลงออกภาษา (จีน) ด้วย **ครูสุนทรียา ณ เวียงกาญจน์** นำทำนองใส่เนื้อร้องชื่อเพลงรักปักใจ

ครูสมาน กาญจนะผลิน ได้นำทำนองเพลงจีนแจ้ใจโยมาใส่ ขับร้องโดยลินจง บุนนาคกรินทร์

ซิมกับเพลงจีนแจ้ใจโย เข้ามาพร้อมกับชาวจีนพิทักษ์เด็ก วงเซตสิงโต และจั่ว โดยเฉพาะพื้นที่ติดทะเล ปากอ่าว ริมแม่น้ำท่าไทย จึงเป็นเขตการค้าของชุมชนชาวจีน ซึ่งจะมีศาลเจ้าและมีสุสานที่ฝั่งศพ ซิมเป็นเครื่องดนตรีที่สามารถพกพาติดตัวได้ง่าย เมื่อมีชุมชนจีนที่ไหนก็จะมีซิมและเพลงจีนแจ้ใจโยอยู่ที่นี่

เพลงโบราณหรือเพลงเก่าเป็นภาพหนึ่ง ไม่มีบทบาทใดๆ ไม่สามารถจินตนาการเป็นภาพได้ ครั้นนำเพลงมาแสดงเป็นเสียงเพื่อปลุกเพลงให้มีชีวิตใหม่อีกครั้ง เสียงเพลงทำให้สัมผัสมิติของความเคลื่อนไหวและมีชีวิต พลังของเพลงจะสร้างมโนภาพให้เกิดขึ้น เพื่อมองย้อนกลับไปในบรรยากาศโบราณ “วัดพระราม” จินตนาการภาพของกรุงศรีอยุธยาตามเสียงที่ได้ยิน เพลงอดีตสร้างสีสันของภาพเมืองโบราณให้มีชีวิต

ศิลปินสีน้ำ ดร.สุชาติ วงษ์ทอง เข้าร่วมสร้างสรรค์ภาพของวัดพระราม ในใจกลางกรุงศรีอยุธยา ทั้งนี้ ได้รับความร่วมมือจากสภาวิจัยแห่งชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอยุธยา และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา